

Teologická rozepře
Jakuba z Nouviona
s Husity v Praze
roku 1408

Teologická rozepře Jakuba z Nouviona s Husity v Praze roku 1408*

Jan Sedlák

V počátcích českého hnutí patnáctého století je ještě mnoho nejasného, po stránce historické a zvláště theologické. Nemáme Stanislavova výkladu Sentencí Lombardových, spisu, jenž měl jistě na Husa veliký vliv, neznáme ani Husova traktátu o svátosti oltářní z roku 1401. Osobnost mistra Jana vystupuje v popředí teprve v otázce wilsnacké roku 1405 a synodálními řečmi roku 1405 a 1407, jež theologické názory Husovy objasňují jen z nepatrné části. Celkový obraz dává sice Výklad Sentencí, ale ten je zase příliš školský, a proto nedokonalý. Literatura traktátová, jež odpočívá ještě v rukopisech, může přispěti mnoho k objasnění. Tento článek chce podat takový příspěvek.

V brněnském kodexu Cer. II. 303 (736a-753b) je traktát nadepsaný „Utrum licet clericis bona possidere“. Pisatel napřed informuje čtenáře o obsahu spisu: „In hac questione respondet Jacobus de Noviano ad argumenta quedam facta contra se per aliquot magistrum Pragenses in conviviis, scribendo ea, que illis ore respondit, quorum memorie potuerit succurrere.“ Inc. spisu jest: „Inter alia disputata ex tempore hec questio vertabatur“, expl.“ „quibus post hanc vitam me, benignissime salvator, aggregare queso dignare. Amen.“

Týž traktát je v Cer. II. 133 (43a-57b) bez nadpisu, ale s touž informací jako v předchozím,¹ dále ve čtyřech kodexech pražských: Truhl. 285 (91a-102b) bez nadpisu, 745 (195a-213b) rovněž bez nadpisu, v kod. 766 (110a-124a) s nadpisem: Mag. Jacobi Parisiensis „Solutio questionis, utrum viris ecclesiasticis liceat aliquid possidere“ a informací: „Mag. Jacobus Parisiensis, postquam venit Pragam ambasiator regis Francie, invitatus est per Hus et alios Wiclefistas, cui subscriptam questionem proposuerunt“, v kod. 2324 (264a-276b) s nadpisem: „Jacobi de Noviano Questio respondens ad argumenta magistrorum Pragensium, utrum clericis liceat aliquid pos-

sidere.“² Rovněž dva vídeňské kodexy dv. mají spis Jakuba Pařížského, totiž 4933 (187-205), kde se připisuje mylně Stokesovi,³ a 4941 (73a-97b), kde je nadepsán Tractatus magistri Johannis utrum viris ecclesiasticis seu clericis liceat aliquid possidere.⁴

Autorem traktátu je tedy dle nadpisů v brněnských a pražských kodexech mistr pařížský Jacobus de Noviano. Životopisná data tohoto mistra podává Bulaeus, Historia universitatis Parisiensis 1670 V. 884-886, a Boulliot, Biographie ardennaise 1830 II. 286-289.⁵ Některé údaje jejich lze opravit z Deniflova „Chartularium universitatis Parisiensis“ a zvláště z obšírnější studie, již o něm napsal abbé J. Boulanger v časopise Revue historique ardennaise, publiée par Paul Laurent, VII. (1900) str. 277-315 v článku „La renaissance au XV. siècle - une correspondance entre Nicolas de Clemangis et Jacques de Nouvion.“

Dle Boulangera byl Jakub z Nouviona nad Moselou (Nouvion sur Meuse), nikoli z Noviona, jak praví Boulliot, neb z Noyan, jak má Bulaeus.⁶

Narozen roku 1375⁷ studoval filosofii v Paříži v koleji navarské. Jeho učitel Mikuláš de Clemangis oblíbil si jej tak, že se stal jeho důvěrným přítelem⁸ a s ním si

²Truhlář čte mylně „de Romano“ (přidává však otazník) a Kybal pak uvádí v indexu spis tento pod heslem Jacobus Romanus. A je to v Truhl. kod. 766 autor jest nazván Jacobus Parisiensis, kterým to jmenem se označuje obyčejně polský Jakub z Paradyža, zařazen traktát v indexu pod heslo Paradiso Jacobus de. Již Balbin čte správně. Mezi manuskripty kláštera osekého uvádí: „Scriptum M. Jacobi de Noviano Parisiensis, in quo disputat, utrum liceat viris ecclesiasticis aliquid possidere, quod scriptor affirmat et probat licere contra Wicleffum.“ (Boh. docta III. 201)

³V katalogu: Stockes, Determinatio contra Wiclefistas.

⁴Snad myslil písař také na Stokesa. Na Husa, jak se zdá Loserthovi (Archiv f. d. Gesch. Öst., 75., 1889, str. 291), jistě ne. Nepochybně je týž traktát i v lipském univ. kod. 661 (160a-194a). Aspoň inc. je totéž, ale expl. jiné. Cf. Šimák, Bohemica v Lipsku (Praha 1907), str. 29.

⁵Z Boulliota vážil krátkou zprávu o Jakobovi P. Feret, La faculté de théologie de Paris IV. (Paris 1897), str. 277, pozn. 1. S ním sdílí také nesprávnosti o rodišti Jakobově, listech Clemangových a Jana z Nouviona.

⁶L. c. 281-288. Rodiště Jakobovo nutno hledati v diecesi remešské. Nebo Mikuláš de Clemangis v elegii na smrt Jakobovu volá:

Heu tibi, Remorum regio fecunda virorum clarorum...

a epitaf, jeho čtení Boulanger opravuje, má:

Conditur hic Jacobus, Noviani ruris alumpnus,

.....
Gallus gente, ortu Remus, studio Pariseus

Z různých míst, jež by latinským Novianum mohla se rozuměti, mohou tedy v úvahu býti vzata jen Nouvion-sur-Meuse a Nouvion-Porcien. Boulanger pak dokazuje, že Nouvion sur Meuse je ve starých listinách přepisováno Novians, Nouvians, Novianum, Noviandum, Nouviandum – vždy s o. Je tedy Nouvion nad Moselou hledané Novianum.

⁷Cf. Boulanger I. c. str. 291 n.

⁸Ibid. str. „Jacques de Nouvion attira très vite son attention et devint l'objet d'un dévouement et de soins tout particuliers.“ Clemangis sám v elegii na smrt Jakobovu píše:

Qui tanto tecum fueram coniunctus amore,
nostris ut fieres sensibus alter ego,
quique tus rursus menti tam carus habebat,
ut tuus in caput hoc non minor esset amor.

(Ibid. str. 313, v. 57-60.)

*Hlídka 26 (1909), s. 1-12, 276-283.

¹Oba kodexy jsou z kartusiánského kláštera dolanského.

později stále dopisoval.⁹ Roku 1394 stal se Jakub mistrem umění.¹⁰ Již roku 1392 je zapsán jako studující teologie, roku 1403 uveden jako bakalář bohosloví a roku 1409 dosáhl v něm licenciatury. Zemřel roku 1410 v Bologni.¹¹

Jak slavné bylo na universitě pařížské jméno Jakubovo, je patrné z Bulaea, jenž o něm píše: „Jacobus Novianus... litteris inter ceteros sui temporis eruditus, professor clarissimus, in re philosophica acutissimus, iuris utriusque scientissimus, uno verbo vir numeris omnibus absolutus.“¹²

Dosvědčuje to Clemangův epitaf (cituji dle textu opraveného Boulangerem I. c. str. 283):

Conditur hic Jacobus, Noviani ruris alumpnus,
septenis florens artibus ingenuis,
philosophus summus, praelustris canonicus almi
scrutator, miro praeditus ingenio,
Gallus gente, ortu Remus, studio Pariseus
eliquio clarus, Bononis occubuit,

zvláště pak Clemangův list Burreyovi o smrti Jakubově¹³ a jeho klasická elegie nad smrtí přítelovou. V této píše:

„Te loquor, o Jacobe, fama celebrare suprema,
ediderat mundo quem Novianus ager.
Quis te laude prior, meritis praestantior, alta
celsior in specula numinis ac superum?
Ingenii lumen quis laudibus efferat aptis?
Candidius nullum circulus orbis habet.“

(v. 7-10. 13. 14.)

⁹J. Martinus Lydius v díle „Nicolai de Clemangiis Catalaunensis Opera omnia“ označuje Jakuba de Noviano adresátem Clemangových listů č. 45, 57, 69 a 70. Ale také listy č. 33, 34 a 35, jež jsou u Lydia adresovány „Ad Johannem de Noviano“ jsou poslány Jakubovi. Jana z Noviony vůbec nebylo – je to pouhá chyba Lydiova. (Ibid. str. 290.) Rovněž list 39 uveřejňuje Boulanger jako poslaný Jakubovi. (Ibid. str. 305 n.)

¹⁰Denifle, Chartularium univ. par. IV. (Paris 1897) str. 80 má k r. 1403 „Jacobus de Noviano, dyac., Remens. dioc., mag. in art. et bac. in theol., regenti Parisius in fac. art. a novem annis citra et ultra.“

¹¹Dle Bulaea I. c. Denifle I. c. má: „in principio anni 1411.“ To si neodporuje. Bulaeův údaj jest dle starého, Deniflův dle nového stylu. Cf. Boulanger I. c. 314 n.

¹²Hist. univ. par. Catalogos illustrium academicorum IV. ad finem.

¹³„Ad Jacobum de Burreyo super morte Jacobi de Noviano, viri egregii et doctissimi, lamentatio“ uveř. Boulangerem ibid. 309–311. Tam praví Mikuláš de Clemangis mezi jiným: „Graviter tamen fert animus, tantum lumen nostris tenebris nostrisque caliginosis temporibus ereptum, qui velut lucerna ardens et lucens... poterat amplissime ac saluberrime in domo domini radiare noctisque umbram et errorum nebulas a cecis hominum mentibus doctrine suae fecundissime clarissimo fulgore discutere.“

A krajinu remešskou oslovuje:

Heu tibi, Remorum regio fecunda virorum
clarorum et magni dotibus ingenii,
rara virum ventura dabunt cui secula talem,
qualem fata modo surripuere tibi.

(v. 41-44.)¹⁴

Ač jsou to posmrtné chvály otcovského přítele, tolik z nich plyne přece, že byl Jakub de Noviano mužem nad jiné vynikajícím.

I z jeho činnosti je to patrné. V rozhárané době církevního rozkolu, kdy z Francie vycházejí nové a nové plány sjednotit církev, svěřován Jakubovi stále úkol vyjednávat s papeži a vladaři. Již r. 1394 byl společníkem Jana de Montreuil ve vyslanectví do Anglie a Itálie a roku 1400 do Německa, roku 1404 byl s ním a vévodou de Berry v Avignoně a Římě,¹⁵ roku 1407 byl jako sekretář králův v obrovském poselství francouzském v Itálii a rok potom, jak z dalšího vysvitne, v téže hodnosti jako vyslanec králův v Čechách.

Lze si mysliti, že tyto stálé cesty nebyly na prospěch činnosti literární. Známe z ní velmi málo. Jan de Montreuil zmiňuje se v listě „Ad amicum“ o řeči Jakubově „o dobrém a blaženém životě“ a chválí „concionis profunditatem, inventionem, verborum elegantiam, sententiarum ubertatem, suavitatem asermonis, copiam materie“ atd.¹⁶ – jistě chvály pro spisovatele víc než dost – ale díla samého nemáme. Boulanger, jenž vidí v Clemangovi a jeho škole, zvláště pak v jeho žáku Jakubovi první záblesky renesance ve Francii, je přesvědčen, že Jakub de Noviano rozvíjel i činnost literární a doufá, že bádaje o životě Clemangově některá díla Jakubova objeví, přiznává však, že dosud žádných nezná.¹⁷ Teprve Valois v díle svém „O Francii a velikém rozkolu západním“ určil jako dílo Jakubovo důležitou relaci o poselství francouzském do Provence a Itálie roku 1407¹⁸ a tento článek jedná o jiné jeho, posud neznámé práci.

Jakub z Noviony byl tedy jako vyslanec krále francouzského v Praze. To praví

¹⁴Boulanger I. c. str. 311–314.

¹⁵Boulanger I. c. 314.

¹⁶Celý list „Ad amicum de sermone Jacobi de Noviano ad bene beateque vivendum“ jest u Boulangeru I. c. str. 302 n.

¹⁷I. c. str. 303 n.

¹⁸Noël Valois: La France et le grand schisme d'Occident III: (Paris 1901) str. XIX–XX: „une longue relation inédite de la grande ambassade dirigée en 1407 vers la Provence et l'Italie, dont je n'hésite pas à attribuer la composition à un secrétaire du roi, réputé pour sa culture littéraire, l'humaniste Jacques de Novion.“ A na str. 508 v pozn. odůvodňuje své tvrzení. Z celé relace jest patrné, že ji psal účastník poselství, a to jeden z těch, kteří byli v Římě. Mohl by to tedy býti sekretář vévody Guyenského Jan de Rinel nebo sekretář královský Jakub z Noviony. Že to byl Jakub, je zřejmo z kroniky mnicha ze St. Denys, jen v knize XVIII. hl. XV.–XVII a XX. celé partie z relace opisuje, méně prvo osobu v třetí, a pramen svůj udává: „Magistro Jacobo de Noviano, qui et processum pretactum lacius quam scripserim dedit“ (t. III- p. 700). Znáám jest jenom jeden velmi nedokonalý opis relace té v ms. lat. č. 12.544 fol. 39b–45b v nár. bibl. pař.

výslovně nadpis v kod. Truhl. 766: Mag. Jacobus Parisiensis, postquam venit Pragam ambasiator regis Francie. Kterého roku, dovídáme se ze spisu jeho. Tam praví, že mu čeští mistři namítali, že již skončeno je prvé tisíciletí a od 408 let je rozpoután satan, jenž prvních tisíc let byl spoután a nynější církev kněží že je církví satanovou (Cer. II. 303 f. 753a) - naznačuje jasně, že rozmluva byla konána roku 1408.¹⁹

Ve Francii byl 25. května 1408 prohlášen královský edikt, že se oběma papežům odepírá obediencie. Potom poslal Karel na všechny strany vyslance, aby pohnuli ostatní vladaře k témuž kroku.²⁰ Také v Čechách bylo toto poselství francouzské. Neboť dle mnicha ze St. Denys vrátili se vyslanci po třech měsících zvěstující, že Němci, Češi a Uhři přijímají neutralitu jako Francie.²¹ V Čechách byli někdy v červnu nebo počátkem července; neboť 19. července 1408 zahajuje Václav, byv poselstvím oním k tomu pohnut, jednání s kardinály. Kdo byl v onom vyslanectví, nebylo z pramenů známých viděti; Palacký, Tomek, Höfler, Valois se o poselství tom vůbec nezmiňují.²²

Z našeho traktátu je zřejmo, že vyslancem francouzského Karla VI. v Čechách byl tehdy jeho sekretář Jakub z Nouviona.

Po zvyku akademickém pozvali čeští mistři člena staroslavné university pařížské k hostině,²³ při níž se záhy rozvinula hotová disputace „ex tempore“. Na české straně byli „aliquot magistri Pragenses“, jak kod. Cer. II. 303 praví, nebo jak přesněji udává Truhl. kod. 766, „Hus et alii Wiclefistae“, t. j. Hus a jeho stoupenci, oponentem byl Jakub z Nouviona. Mezi jiným předmětem hovoru otázka: „Smí-li klerus mít majetek.“ Čeští mistři, odporující Jakobovi, jenž dokazoval dovolenost majetku, zaběhli při tom na otázky jiné a donutili tak pařížského mistra, že i on o nich pronesl své mínění. Celá půtka zdála se Jakobovi tak důležitou, že o ní, patrně ještě v Praze, napsal referát, aby její obsah připomněl svým protivníkům²⁴ a snad též, aby své vývody doplnil.²⁵ Vizme obsah spisu.

Jakub uvádí nejprve důvody písmá svatého Starého i Nového Zákona, jimiž protivníci potírali dovolenost majetku kněžského.

¹⁹Cf. Valois op. c. III. str. 614.

²⁰Fleury, *Historia ecclesiastica* I. Cf. c. 105.

²¹I. XXVIII. 4: „qui post mensem tertium redeuntes retulerunt Alemanos Hungaros et Bohemos neutralitatem accepisse cum Gallicis, donec unicus summus pastor electus rite et canonice fuisset.“ Cf. Bulaeus. *Hist. univ. paris.* 1670, V. 174.

²²Polák připomíná je dovoláváje se mnicha ze St. Denys („Církevní politika krále Václava IV“, Č.M.M. 1904, str. 173). Rovně na základě mnicha ze St. Denys dotýká se ho krátce Dr. Emil Goeller, „König Sigismunds Kirchenpolitik“ Freib. 1902 pravě, že do Uher přišli vyslanci asi koncem června roku 1408 (str. 32).

²³Podobná hostina konána byla roku 1411 na počest Stokesa a jiných anglických mistrů. Také při ní byla debata o časových otázkách a Stokes tu tvrdil, že „každý, kdo čte neb studuje spisy Viklefovy, a je sebe více pevný ve víře, časem se stane bludařem.“ Proti této thesi napsal pak Hus polemický spis. Cf. *Opp.* I. 108–110.

²⁴Cer. II. 303 736a má v nadpise: „quorum potuerit memorie succurrere.“

²⁵Ibid. 738a praví, když byl uvedl důkazy strany protivné: „Hec rationes nunc in memoriam venerunt, quarum aliquae mihi obiecte sunt, alie scribendo occurrerunt.“ To platí asi také o jeho vývodech.

Potom přechází k části pozitivní. Předdesílá, že majetek sám sebou nebrání mravní dokonalosti. Měli zajisté i patriarchové starozákonní jmění, a přece byli dokonalí. Zneužití pak lze zrovna tak chudoby jako bohatství.²⁶ Ostatně takového zneužití nemíní Jakub hájit u nikoho, ani u prelátů církevních,²⁷ klada důraz na předpisy církevní, dle nichž klérus, jsa pouhým správcem majetku církevního, dobře ho má užívat k podpoře chudých, výzdobě chrámů atd.,²⁸ ba kde toho ke spáse duší třeba, má být i hotov všeho majetku se vzdáti.²⁹

Že však je duchovenstvu dovoleno mít majetek plyne:

1. z písmá svatého. Levité zajisté a kněží starozákonní měli desátky i jiné jmění, rovněž v Novém Zákoně Josef Barsabas majetek. Vzdát se majetku prohlašuje Kristus (Mat. 19) za skutek vyšší dokonalosti, k níž není každý zavázán;

2. z dějin. Velicí světci (Silvestr, Augustin, Hilarius a. j.) měli majetek a církev to schválila, uctívajíc je jako svaté.

Tu kdosi odpověděl, že nečinili-li před smrtí pokání, jsou zavrženi. Ale, vece Jakub, církev předpokládá, že nečinili pokání, jinak by potom byla majetek zakázala, a přece je jako svaté ctí.

Kdosi (Hus?) namítá, že tu rozhoduje zákon Kristův, ne lidské tradice.³⁰ Tím dán podnět k exkursu o církvi a její autoritě. Jakub upozorňuje, že sám zákon Kristův nám zaručuje jenom církev, ježto jenom pro její svědectví máme čtyři evangelia za kano-nická jiná zamítáme, a že vlastně od zákona Kristova již se odchýlil, kdo církevní autoritu popírá, poněvadž dle písmá svatého církev Duchem svatým je řízena a nemůže bloudit ve věcech víry a mravů.³¹

Na to odpovídají protivníci, že autorita církevní je sice pevná, ale církev nesestává nutně z prelátův a duchovenstva a víra může být zachována u laiků, kdyby všechen klérus bloudil.

²⁶„Paupertas et divicies sunt de indifferentibus, quibus et bene et male contingit uti, et sicut divicie habent illecebras voluptatum, quibus animos a spiritualibus rebus abstrahunt, sic pauperitas habet penalitates multorum defectuum, quos ut vitet, animos a recto sepe detorquet.“ Cer. II. 303 f. 739a.

²⁷„Nolo quoslibet defendere abusus prelatorum, opes possidendium in terrenis pompis, in vita nimium delicata, vestitus excessum voluptatum complexum et cetera terrena vicia...“ ibid.

²⁸„...ecclesiastici vero diviciarum ecclesie sunt administratores et dispensatores... quod ipsi pro victu et vestitu, decenter et ad normam recte rationis, residuum autem in pios usus dispensent, aut pauperum egestatem sublevando aut ruinas ecclesiarum reparando aut pro aliique imminente necessitate ecclesie reservando. Si aliter fecerint, Deum, pauperes et ecclesiam defraudant, graviter peccant et ad restitutionem obligantur...“ ibid. 739b.

²⁹„...prelati et sacerdotes secundum preparacionem animi pro salute commissi gregis debent omnes possessiones contempnere, exponere aut deserere.“ Ibid.

³⁰„Isti ad legem Christi provocant et cuncta, que illic scripta non sunt, veluti traditiones humanas spernunt.“ Ibid. 741b.

³¹„Discedit etiam a Scriptura s., qui auctoritati ecclesie detrahit, nam testimonio s. Scripture ecclesiam universalem a Spiritu s. regi credere debemus nec posse errare in hiis presertim, que sunt fidei.“ Ibid. 742. Dokazuje to z Luk. 22: „Simon, ecce satanas expetivit vos...“ Klassická formule sněmu Vatikanského o předmětu infallibility jest u Jakuba: „Et ecce credendum videtur, quod sicut Spiritus s. ei specialiter assistit in hiis, que fidei sunt, ita etiam in agibilibus ad sanos mores pertinentibus.“

Jakub odráží tento útok, poukazuje na obecné sněmy církevní, při nichž laikové nejsou, a jež by tudíž mohly definovat blud, kdyby bylo možno, aby všechn kléru v blud upadl. Nad to pak nikdy bychom nebyli jisti, co máme věřit neb činit pro autoritu církevní, nevědouce, která je ta církev, v níž je pravá církev, a tak by vznikl úplný rozvrat v náboženství.³² Spíše nutno říci, že kdyby i všichni preláti na obecném sněmu byli bludaři, Duch svatý by zamezil, aby nebyl definován blud.

Namítají, že sv. Augustín připouští takový blud církve ohledně světcův, an píše: „Multorum corpora venerantur in terris, quorum anime sepeliuntur in infernis.“ Jakub: To se týká lidové úcty, ne církevní kanonizace.

Než aspoň tenkrát byl obecný blud, když (prý) na stolci papežském byla žena. Jakub odpovídá: Toho nedefinoval církevní sněm, byl to omyl jednotlivců (volitelů), kteří předpokládali, že jsou splněny všechny podmínky, aby ta osoba mohla být papežem.³³ Jinak je to při církevní kanonizaci, zvláště když je ta svatost potvrzena zázraky.

Ale, namítá se se strany Husovy, ty zázraky mohly být od ďábla. Jakub: Pak by mohl i nevěrec říci, že Kristus nevstal z mrtvých, nýbrž ďábel v jeho podobě konal, co se dalo po zmrtvýchvstání.

Když tedy, končí Jakub vítězně, autorita církve v kanonizaci svatých stojí pevně a církev jako svaté ctí muže, kteří až do smrti měli majetek, není kléru zákonem Kristovým zakázáno mít majetek.

Touže církevní autoritou jsou podepřena i jiná zřízení, jež oni zamítají. Následují dva exkursy: o odpustcích a o řeholích.

Proti odpustkům namítají Hus a jeho druhové:

1. nelze jich dokázat z Písma;
2. pošetil je věřiti, že může druh za druhu odpykat trest;
3. odpuštění trestu neplatí, leč pokud je stvrzuje Kristus; Kristus však je stvrzuje jen podle zásluhy kajčnickovy. Je tedy stejné, dávají-li se odpustky neb ne;
4. odpustky neplatí než pro ty, kteří jsou ve stavu milosti; ale papež o nikom neví, je-li ve stavu milosti, a je tedy v pochybnostech, prospívají-li co čili nic - tedy nerozumně je uděluje.

Mistr pařížský odráží útok ten velmi rázně:³⁴

³²„Nunquam nobis constaret, quid esset credendum aut quid agendum auctoritate ecclesie, quia incertum est nobis, que sit hec ecclesia, in qua fides, precipue formata, permaneant... Et sic omnes determinationes ecclesie in dubium revocando tota christiana religio, tota fides Christi et tota lex perturbatur.“ Ibid. 743a.

³³„Item nec credebatur esse papa, nisi omnia ei inessent, que summo pontifici inesse deberent, eratque condicio implicita.“

³⁴Debata stává se poněkud podrážděnou, asi proto, že se Jakubovi podařil důkaz o církevní autoritě. Husovi druhové končí svoje vývody proti odpustkům: „Ergo stultum est credere.“ A Jakub na to odpovídá: „Occurrit tales rationes non modo frivolae, sed stultas esse.“ A dále: „Cum dicunt, quod unus pro alio non potest penam solvere, hoc stultum est“; a ještě dále: „Tamen infertur: ergo stulte dat eas. Dico quod consequentia est stulta.“ Ibid. 744ab.

1. Lze dokázat odpustky z Písma. Sv. Pavel odpustil trest (2 Kor 2). Kristus udělil církvi právo udělovat odpustky, když řekl Petrovi: „Cokoli svážeš na zemi ...“

2. Že může druh za druhu trest odpykati, je patrné z náměstného dostiučinění Kristova. Také dospělému, přijímá-li dobře připraven křest, odpouštějí se tresty. Přímluvy živých prospívají přece duším v očistci. A Pavel píše: „Alter alterius onera portate...“

3. Je pravda, že odpustky platí jen, pokud je schvaluje Kristus a on že je schvaluje dle zásluhy přijímajícího. Ale pak se odpouští ze schválení Kristova část trestu, jež by se pro pouhý onen skutek kající neodpouštěla bez odpustků. Podobně se při svátostné absoluci odpouští část ne pro zásluhu přijímajícího, nýbrž „mocí klíčů“ a dospělému pokřtěnému odpouštějí se všechny tresty pro zásluhy ne jeho, nýbrž Kristovy.

4. Rovněž správné jest, že odpustky prospívají jen těm, kdo jsou ve stavu milosti³⁵ a církevní představený že neví, je-li přijímající ve stavu milosti. Z toho však neplyne, že nerozumně je uděluje. Ví zajisté církevní představený, že jsou-li splněny podmínky, odpustky prospívají. A to stačí. Jinak by nesměl kněz žádného kajčnicka rozhřešiti, ježto neví, má-li lítost, nesměl by žádný dospělý být křtěn, ježto se neví, přistupuje-li s pravým úmyslem, a žádný kněz by nesměl celebrovati, protože není jist, je-li v milosti.³⁶

Potom přechází rozhovor na řehole. Hus a jeho druhové jim vytýkají:

1. Mnohé jsou jen kontemplativní a nepracují. Svätý Pavel však praví: Kdo nepracuje, ať nejí.

2. Člověk nemá práva zavazovat se k jistému způsobu života, jež není ustanoven zákonem Kristovým.

3. Z různosti života, výživy, oděvu plynou všechny rozpory v církvi, ježto každý jiné sekty zavrhuje a své hájí, a poněvadž se tím zmenšuje láska v církvi.

4. Někteří přísností řehole zkracují si život a stávají se samovrahy.

5. Těmito tradicemi lidskými opouští se zákon Kristův. Kristus by jim řekl, co kdy si farizejům: „Vos dereliquistis mandata Dei propter traditiones vestras.“

Bylo by tedy lépe, kdyby se všichni vrátili k zákonu Kristovu, jež je přesvatý a nejvyšší svobodný, a dle něho žili.³⁷

Jakub z Nouviona odpovídá, že různost stavů v církvi plyne z různých způsobů, jak jednotlivci napodobují Krista (Efes. 4, 11. 12), že je jí církvi třeba pro různé činnosti (Řím 12, 4. 5), a že slouží k ozdobě církve, v níž má být jistý řád... Výtky protivníků jsou neoprávněny, neboť:

³⁵Dixi enim: Ad hoc, quod indulgentie valeant precipue tantum quantum sonant, requiruntur quatuor condiciones: prima, ut sit in conferente auctoritas, secunda, ut sit in suscipiente caritas, tertia, ut sit in fine pietas, quarta, ut sit in iniuncto opere utilitas. Et per hoc respondi ad illud, quod dicebant, has indulgentias versas in questum. (Ibid. fol. 744b) Tahle stručnost Jakubova imponuje víc než celý traktát.

³⁶Jakub k této obraně odpustků podává: Hec materia longiorem tractatum exigeret quam tempus presens peregrinantem et libris carentem scribere permittat. (Ibid. fol. 745a) Zdá se mi, že to bylo zbytečno. Cf. pozn. předch.

³⁷Ibid. fol. 745a.

1. Řády rozjímavé modlitbami podporují církev a chrání společnost.

2. Každý může, veden jsa láskou k Bohu a bližnímu, hledat cesty, jak by co nejlépe Krista následoval a bližnímu prospěl. Arci nemá člověk práva zavazovat druhého pod trestem věčné záhuby k něčemu, k čemu nezavázal Kristus. Ale toho zakladatele a představení řádů nečiní, ježto nikoho nezavazují vstoupiti; vstupující zavazují se sami dobrovolně slibem.

3. Není pravda, že ta různost je příčinou sporů a umenšení lásky, leda per accidens. Spíše se tím láska rozmnožuje, poněvadž mimo obecné pouto lásky pojí členy pouto zvláštní - příslušnost k téže řeholi. A zmenšuje-li se snad vzhledem k jiným, je to jenom „per abusum religiosorum“. Jednota v církvi se tím sice částečně porušuje, ale nikoli vyšší jednota „pulchri ordinis“.

4. Nikdo není nucen vstoupit do řádu, nechť tedy uváží, dovoluje-li to jeho zdraví. A kdyby si tím i skutečně někdo ukrátil život, nelze ho pro to zvat samovrahem „ratione incertitudinis“, jako může na př. i celibát., půst a j. mít podobný následek, a nikdo to přece nenazve sebevraždou.

5. Že se tím zákon Kristův opouští, popírá Jakub naprosto. Naopak: K tomu jsou zřízeny řády, aby se plnil v nich zákon Kristův co nejdokonaleji.

Ostatně různost oděvu má také analogii v Písmě, u proroků, Jana Křtitele aj.

Že pak Hus a jeho druhové vyzývají klerus, by se vrátil k zákonu Kristovu, v tom s nimi Jakub souhlasí,³⁸ ale ze zákona Kristova nemohou duchovenstvu majetek zakazovati, leč by chtěli zákon chybně vykládat dle svého proti mínění velikých učitelů církevních, na př. Augustina.³⁹

Konečně vyvrací Jakub důvody, jež uvedli protivníci z písma svatého. Ve Starém Zákoně bylo dovoleno mít mimo desátky ještě jiný majetek, v Novém Zákoně pak výroky Kristovy, jichž se dovolávají, mají jistý smysl. Mat. 10: „Nemějte zlata...“ vykládají sv. Otcové jinak Mat. 19: „Chceš-li dokonalým být...“ je rozumět „secundum preparacionem animi“, přirovnání Kristovo: „Snáze projde velbloud uchem jehly...“ jedná o boháči, lpějícím nezřízeně na majetku a nepraví, že je nemožné, nýbrž jen že je mu nesnadno dosíci království nebeského, slova Páně „Nisi quis renuncia-verit omnibus...“ kdyby se vykládala doslovně, vyžadovala by ode všech křesťanů, by se vzdali majetku. Co pak protivníci tvrdí, že i když jen Kristus radu dává, aby

³⁸ „Cum autem clerum ad Christi legem revocant, ego certe vellem et nichil magis cupio, quam quod relictis voluptatibus, terrenis pompis atque sollicitudinibus, relicta eciam avaricia Christi preceptis implendis clerus operam daret. Primo enim quod propter peccata nostra magna in principatu tam spirituali quam terreno tantas afflictiones ecclesia patitur et unioni venture nichil magis contrarium puto quam peccata nostra, quibus Deum sponte pacem offerentem veluti ingratisimam repellimus. Sed non ex ratione status hec tanta cleri vicia proveniunt, et quamquam peccata eorum sunt contra legem Christi potest impleri, sed a peccatis, ipsi legi contrarii, ad Christi legem clerum revocare.“ (Ibid. fol. 747b) Jakou starostlivost o sjednocení církve, k vůli němu byl poslán do Čech, projevuje Jakub v rozhovoru!

³⁹ Jakub na počátku své these rozlišuje mezi „licitum“ a „expediens“. Dokázav, že jest dovoleno kleru mít majetek, měl by nyní mluvit o vhodnosti. Toho však pomíjí, pravě: „De expedienti pro nunc taceo, quia determinatio est magni laboris atque difficilis.“ (Ibid. fol. 7. 8a) Ostatně to nebylo předmětem disputace.

duchovní neměli majetku, jsou tito povinni radou tou se řídit, jinak že Kristem opovrhují, není správné.⁴⁰ A nemoudré jest, že se dovolávají výroku s nebe, ježž prý bylo slyšet za doby Konstantinovy: „Hodie venenum spargitur in ecclesia.“ Neboť výrok ten je apokryfní, jinak by byl sv. Silvestr majetku nepřijal. Namítají-li, že Kristus sám nevykonával správy nad majetkem, lze odpověděti, že také jiných věcí nečinil, a přece církvi je dovolil neb poručil: nesloužil mše v naší podobě, nebral desátku, nezpovídal atd. Člověka, jenž ho žádal, aby rozhodl jeho při o dědictví, odmítl z jiných důvodů a slovy „Knižata pohanů vládnou...“ zapověděl jen vládu tyranskou po způsobu pohanův a chtěl potlačit u apoštolů touhu po primátu.

A co konečně praví Hus a jeho druhové, že nynější církev kněží je dle Apok. 20 církvi satanovou, jenž již 408 let je na světě, to jsou podivné fantasie, jimž odpírají sv. Otcové, vykládajíce 1000 let o počtu úplnosti.⁴¹ Církev není pro majetek církvi satanovou, ale mnozí z kleriků jsou z církve satanovy pro své špatné mravy, jak mezi těmi, kteří mají majetek, tak i mezi těmi, kteří majetku nemají.

Tím končí Jakub z Noviviona svůj spis omlouvaje se, že se tu a tam od thematu odchýlil. Vinu na tom mají jeho protivníci, kteří mu, když se snažil dokázat autoritu církve, různé proti ní činili námitky.

Spis Jakuba z Noviviona, jenž dává tak obšírnou zprávu o rozhovoru pražském, je dokumentem velmi cenným. Již proto, že vrhá jasnější světlo na církevně diplomatické jednání Francie s Čechami v záležitosti západního rozkolu a uvádí ve styk s dějinami české reformace osobnost tak významnou jako byl Jakub z Noviviona, více však ještě proto, že podává obraz, jaké byly snahy a názory českých reformistů v době, pro niž máme poměrně málo dokladů dějepisných a žádný, jenž by pro tu dobu ono hnutí osvětloval s hlediska theologického poněkud celkově. Do té doby se úředně mluví jen o svátosti oltářní - o remanenci,⁴² v kázáních kárá se simonie, lakota a nemravnost duchovenstva a odsuzují se pouze všeobecně články Viklefovy bez udání, jak se k nim měli hlasatelé církevní opravy. Jakub z Noviviona dává příležitost nahlednout hlouběji.

Spis Jakubův není arci protokolem, i nelze tvrditi, že bylo každé slovo proneseno tak, jak bylo napsáno. Autor sám přiznává, že uvádí důvody strany protivné, jak mu v rychlosti připadají na mysl, a je pravděpodobné, že odpovědi svoje stylizuje přesněji než jak je pronesl. Než na tom nezáleží - věrohodnost referentova netrpí tím nik-

⁴⁰ „Si in consilio amici viderem michi magnam difficultatem propositam atque periculum, et amici consulenti voluntatem esse cernerem non me obligare ad illud faciendum, promittere tamen premium magnum facienti, sane eciam ipsum non debere offendere ex non implacione, possem sine lesione amicicie et sine contemptu quocunque a consilio suo desistere.“ (Ibid. fol. 751b)

⁴¹ „Cum autem dicitur, quod presens ecclesia sacerdotum est ecclesia sathane et fuit a 408 annis, quibus solutus fuit sathanas, qui per primum millenarium a tempore Christi erat ligatus iuxta literam 20. cap. Apoc., ideo istius ecclesie auctoritas est contemptenda, ut dicunt quidam de adversariis, ista est mirabilis fantasia de millenario! Legatur Haymo, legantur anqiqui expositores, hic sensus non inventitur... Secundum enim Haymonem millenarius numerus ibi capitur pro tempore perfecto...“ (Ibid. fol. 753b)

⁴² Cf. Sedlák, Eucharistické traktáty Stanislava ze Znojma. (Zde str. 100–118.)

terak co do věci, o níž píše. Není zajisté předpojat proti odpůrcům, nechce jich snížit, nemá důvodu, proč by jim vkládal v ústa výroky jiné než jaké učinili, ba doznává nenuceně, že o věcech, jež nás zajímají nejvíce, mluvil a píše jen proto, že k tomu svedli protivníci, odbočující od hlavního předmětu hovoru. Lze tedy obraz, jež podává, mít za pravdivý. Co z něho poznáváme?

Čeští mistři tvrdí, že klérus nesmí mít majetku. To je předmětem rozepře. V majetku je dle nich kořen všeho zla v církvi. Rozkoly, hádky a neshody, všecko neštěstí odtud vyplývá; proto je církev na pokraji záhuby, „od paty nohy až po vrchol hlavy není na ní zdraví.“⁴³ A úpadek kléru má také tam kořen a počátek.⁴⁴

Již toto thema zasluhuje pozornosti. Neběží jenom o nápravu duchovenstva, nýbrž o nápravu církve. A nehlubším důvodem všelikého zla v ní jsou její majetkové poměry. To je diagnosa choroby, již podávají horlitéle pro opravy v Čechách. Že je správná, ukázal J. Haller⁴⁵ pro církev vůbec, a pro Čechy zvláště dokazují to Monumenta Vaticana Bohemiae vždy jasněji.⁴⁶ Provize apoštolské, rezervace, expectance zaplavily od doby Jana XXII. rapidně české země a zla odtud plynoucí: svatokupectví, ustanovování lidí neschopných, neznajících zemi a jazyk její, hromadění obročí, odstrkávání domácího duchovenstva atd. tížila Čechy víc než jiné země. Již arcibiskup Arnošt z Pardubic stavěl se tomu na odpor.⁴⁷ Matěj z Janova zlořády ty káral,⁴⁸ starší horlitéle pro opravy, např. Stanislav ze Znojma na ně upozorňovali.⁴⁹

Diagnosa Jakubových odpůrců byla tedy správná; ale jiná je otázka, jak účinným byl lék, který navrhuje: odníti duchovenstvu majetek. Odpověď na tuto otázku vůbec se nedává. Jakub z Noviona rozlišuje sice mezi „necessarium“ a „expediens“, ale o druhém nejedná, protože o něm nemluvili protivníci. Snaha po opravách je již tu ve znamení radikalismu. A příznačným jest, že radikální požadavek se odůvodňuje

⁴³Cer. II. 303 f. 737b: „...omnia scismata, omnes dissensiones, omnia mala, quibus summe nunc affligitur ecclesia, ex occasione possessionum sumpserunt originem. Unde ante harum possessionum adeptio longe pacatius et melius regebatur ecclesia, quam hiis nostris temporibus, in quibus est in extremo malorum omnium, ut a planta pedis usque ad verticem vix sit in ea sanitas.“

⁴⁴Ibid. f. 738a: „Et ex hoc videtur, quod ecclesia presencium sacerdotum recedencium a vita, exemplis, factis et dictis Christi sit sinagoga satahen, derelinquens mandata dei propter tradiciones humanas, faventes voluptatibus et deliciis carnalibus, que in decretalibus et alibi scribuntur.“

⁴⁵Papsttum und Kirchenreform. I. Berlin 1903.

⁴⁶Cf. úvod J. B. Nováka k Monum. II. 1907, tého článku „Aviňonské papežství a zárodky českého odporu proti kurii“ v Č. M. M. 1907 (XXXI.) str. 219–234; K. Krofta, „Kurie a církevní správa zemí českých v době předhusitské“ v Č. Č. H. 1904 (X.), 1906 (XII.) a 1908 (XIV.) a tého „Řím a Čechy před hnutím husitským“, Sborník Gollův 1906, str. 178–194.

⁴⁷Novák v Č. M. M. 1907, str. 228 n.

⁴⁸Kybal, M. Matěj z Janova, Praha 1905, str. 109 nn.

⁴⁹Ve spise „De felicitate“ píše Stanislav: „Ut quid Romam currimus, pericula latronum, viarum et innumerabilium miseriarum ferimus, flores multos symoniace expendimus et damus, ut eciam contra honorem dei et perfectum sue ecclesie statum plebanie, canonicatus vel alterius prebende incertum et dubium consequamur?“ (Truhl. 947 f. 22a) A v traktátě „Super Pater noster“, vykládáje čtvrtou prosbu Otčenáše, dí: „Heu, heu, prebendas, dignitates, status officia, hereditates possessiones temporales, dominia, victus, amictus, domos, familias et cetera innumera clerici et laici habere volumus, querimus, usurpamus, rapimus, accipimus, tenemus...“ (Cer. II. 303 f. 557b.)

výroky písma svatého, je nutný, protože jej pramen víry, písmo svaté, Kristus sám jako povinnost ukládá. Tak se otázka z pole opravně-sociálního přesunuje na pole dogmatické! Toho si třeba zvláště všimnouti.

Velice poučný pro posouzení theologických názorů protivníků Jakubových jsou otázky, k nimž odbočili za rozhovoru. Především o církevní autoritě. Stavějí proti ní zákon Kristův, ostatní odmítají jako pouhé tradice lidské,⁵⁰ kladou důraz na prvek laický, jenž zachová úpravou víru, i kdyby všechen klérus bloudil, nazývají nynější církev kněžskou synagógou satanovou, jejíž autority netřeba dbáti, hlásají možnost bludu v dogmatické definici. Jak viděti, teoretické otázky o církvi nejsou ještě propracovány, aspoň zde se o nich nejedná, ale prakticky jsou to již tytéž zásady jako r. 1412/13. Zvláště zajímavé jest, že principem víry se stanoví již samotné písmo svaté.

Překvapuje skoro prudký útok na odpustky. Potud se tato otázka odkazovala až roku 1412 a dle toho se také určovaly spisy v nichž se vyskytovala zmínka od odpustků. Z rozhovoru našeho je patrné, že se mluvilo o odpustcích v reformních kruzích českých již dříve také. A pozoruhodné jest, že se na ně zde útočí z důvodů dogmatických a že se zamítají zásadně; Hus roku 1412 mluví poněkud opatrněji.

Boj proti řeholím byl v Čechách od doby Waldhauserovy stálým bodem opravného programu. Ale disputace Jakubova ukazuje boj ten v novém světle. Dříve útočilo se na mnichy, že vydírají peníze, že prodávají pohřební místa, přijímají jen bohaté, kramaři,⁵¹ že si inkorporují tučná obročí, vymykají se církevní poslušnosti, různými výsadami působí rozvrat v církvi, lákají lid okázalými slavnostmi, ostatky, zázračnými sochami a odpustky atd.⁵² Zde však potírají je odpůrci Jakubovi jednak, že ruší lásku a jednotu v církvi, jednak opět z důvodů věroučných, že nemají podkladu v písmu svatém a že se takovými lidskými tradicemi opouští zákon Kristův.

Tolik dovídáme se z rozepře Jakuba z Noviona s českými reformátory o jejich bohoslovných názorech a opravných snahách roku 1408. K opravě církve žádají, aby církev neměla majetku, odmítají církevní autoritu, zavrhují odpustky a řehole. Souvislost těchto myšlenek v opravném plánu je pochopitelná: byl zajisté v majetkových poměrech církevních kořen jejího úpadku, autorita církevní měla na tom úpadku lví podíl - negativně i pozitivně, při hlásání odpustků daly se velké zlořády a řehole dávaly vždy nové příčiny stížnostem. A není pochybnosti, že lze bez úhony víry mluvit o tom, jak mají být upraveny majetkové poměry, jak třeba je užívat církevní autority, jak nutno zřídit praxi odpustkovou a mnišského života, aby církev tím netrpěla a mohla plnit své nábožensko-mravní poslání. Ale spolu je zřejmo, že čeští horlitéle pro opravy, luštějí problém radikálně, t. j. zavrhují vše, co bylo příležitou příčinou úpadku, a sice zavrhují to z důvodů věroučných, jako by se samo

⁵⁰Cf. tohoto ročníku seš. 1. str. 7. pozn. 5.

⁵¹Cf. Menčík, Konrad Waldhauser, Abh. 1881/82, str. 5, 9.

⁵²Tak Matěj z Janova cf. V. Kybal, Matěj z Janova, Praha 1905, str. 113 až 119. Podobně Hus v synodálním kázání Diliges r. 1405 a State succincti r. 1407.

to zřízení přičilo víře, vydali na půdu věrouky, přesunující tak těžiště celé otázky z pole prakticky reformního na pole dogmatické.

Co je k tomu svedlo, byly z části snad ohledy taktické, že tak snáze dokáží nutnost oprav navrhovaných, hlavně však to byly spisy Viklefovy.

Myšlenky „mistra evangelického“ byly již roku 1408 duchovním majetkem a hybnou silou opravných snah reformátorů českých. To je druhá věc, jíž poznáváme ze spisu Jakubova. Co v debatě přednášejí jeho protivníci, je všecko z Viklefa.

Hned these, o níž začali s vyslancem pařížským rozepří: Duchovenstvu není dovoleno mít majetek. Viklef měl již roku 1360 podíl na prudké hádce, o majetku kléru na universitě oxfordské konané,⁵³ roku 1374 pak polemizoval proti Owtredovi a roku 1376/7 proti Winehamovi, kteří hájili majetku církevního,⁵⁴ a hlavní myšlenky, zde předložené, opakuje potom téměř ve všech spisech.

Dialog neb Speculum ecclesie militantis je celý věnován té otázce,⁵⁵ de ecclesia probírá ji v hl. XV.-XVI.,⁵⁶ de potestate papae v hl. XII.,⁵⁷ de civili dominio jedná o ní v knize I., hl. XXXVII.-XXXIX. a pokračuje v kn. II., hl. I.-XII.⁵⁸ Trialog v kn. IV., hl. XVI.-XIX. a v dodatku „de dotatione cleri“,⁵⁹ Opus evangelicum⁶⁰ a pak spisy polemické⁶¹ zabývají se tímto předmětem porůznu.

A nejenom these, nýbrž i příčina, proč právě o této otázce začat byl rozhovor, a důvody pro ni jsou Viklefovy.

Podnět k tomu, že právě o církevním majetku vznikla rozepře, zavdalo posláni Jakubovo. Přišel do Čech v záležitosti západního rozkolu. A čeští mistři mu patrně tvrdili, že rozkol by se nejnáze odklidil, kdyby se odňal církvi majetek. To je tvrzení Viklefovo.⁶²

Viklefovy jsou také důvody. Citáty z písma svatého: Num. 18, Deut. 18,⁶³ Mat. 10,⁶⁴ Luk. 14⁶⁵ a důvody rozumové, jež se tu pro chudobu kléru uvádějí, jako že ma-

jí klerikové již dle jména podíl svůj v Pánu,⁶⁶ že mají být všeho prosti,⁶⁷ že se mají řídit příkladem i radou Kristovou atd. nacházíme u Viklefa znova a znova. Také tvrzení, že papež Silvestr, sv. Augustin, Hilarius a j. jsou zavrženi, nečinili-li pokání z toho, že připustili majetek v církvi⁶⁸ a že první obdarování církve za císaře Konstantina I bylo provázeno hlasem s nebe: „Hodie venenum spargitur per ecclesiam dei“⁶⁹ opakují se u Viklefa stále.

Podobné názory o církevní autoritě jsou jen ohlasem Viklefa. Zákon Boží a lidské tradice, prvek laický, možnost bludu, žena na trůně papežském, bezcennost církevního svatořečení, zázraky že mohou být od ďábla, církev že je synagógou satanovou atd. - to jsou motivy, jež lze porůznu nalézt téměř v každém theologickém spise Viklefově.

O odpustcích jedná Viklef ve spise de ecclesia hl. 23 a v polemických traktátech „de dissensione paparum“ a „de cruciata“.⁷⁰ Tvrdí, že nemají podkladu v Písmu,⁷¹ popírá možnost náhradné satisfakce,⁷² klade důraz na schválení boží⁷³ a dovolává se nevědomosti neb bludu papežova o stavu kajcíníkově.⁷⁴ Tedy i zde jsou zbraně protivníků Jakubových ze zbrojnice Viklefovy. Avšak argumentace jejich vykazuje tu proti Viklefovi značné minus: není tu útoku na poklad církevní ani tvrzení, že by papež mohl zrušit očistec.

Důvody konečně, jež potírají odpůrci Jakubovi život mnišský, jsou samé reminiscence z Viklefa, z jehož prudkých útoků na řehole obsažených ve velké části spisů polemických a v celé řadě velkých traktátů theologických⁷⁵ se tu podávají vůdčí myšlenky. Řeholní společnosti jsou zbytečné,⁷⁶ člověk nemá právo je zřizovati, ježto nejsou podepřeny písmem svatým,⁷⁷ růzností života a obleků⁷⁸ a vespolnými spory⁷⁹ ruší lásku a jednotu v církvi,⁸⁰ členové řeholí škodí si na

⁵³Spor „De paupertate Christi“ zvaný. Dle Wooda, Historia et antiquitates universitatis Oxoniensis jedná o něm Loserth, Die ältesten Streitschriften Wiclifs. Sitzungsberichte der Wiener Akademie, 1908 (CLX.), str. 6.

⁵⁴Oba traktáty uveřejnil Loserth, l. c. str. 37-47 a 47-62.

⁵⁵Vydal A. W. Pollard, Lond. 1886; zvláště str. 6-14, kde tvrzení svoje stále nazývá „fides!“, „lex Christi“, „veritas ewangelica“.

⁵⁶Vydal Loserth, Lond. 1886 (str. 328-387).

⁵⁷Vydal Loserth, Lond. 1907 (str. 316-397).

⁵⁸Vydal Loserth, Lond. I. 1898, II. 1900.

⁵⁹Vydal Lechler, Oxford 1869 (str. 299-314 a 407-456).

⁶⁰Vydal Loserth, Londýn I. 1895, dalších dělů nemám po ruce.

⁶¹Vydal Rud. Buddensieg, Johann Wiclifs Lateinische Streiftagen. Leipzig 1883.

⁶²Tak de dissensione paparum, Buddensieg str. 572; de cruciata, ibid. str. 591, kde píše: „...cum ad imperatores et reges mundanos pertinet, qui ecclesiam stulte dotaverunt, sibi satisfacere et pacem in imperio et toto cristianismo stabilire, (videtur) quod eorum interest prudenter auferre hoc dissensionis seminarium, sicut canibus pro osse rixantibus medicina congrua est os ipsum celeriter removere.“ Tak i jinde.

⁶³Dial. str. 6-8, Trial. str. 298, 410.

⁶⁴Dial. str. 11 n., Trial str. 305.

⁶⁵Trial. str. 300.

⁶⁶Add. Trial. str. 408; de quatuor sectis novellis, Buddens. str. 245.

⁶⁷Trial. str. 300.

⁶⁸De potest. papae str. 93 n., 238; de Christo et suo adversario Antichristo, Buddens, str. 669 n.

⁶⁹Častěji: „Hodie venenum effusum est in...“ Trial. str. 300 a Addit. Trial. str. 409.

⁷⁰Buddensieg. str. 570-576, 588-632.

⁷¹„Sepe miratus sum, quomodo aliquis istorum trium doctorum fundaret supradictam sententiam in scriptura“ de eccl. str. 563.

⁷²Ibid. str. 558 n.

⁷³Ibid. str. 577.

⁷⁴Ibid. str. 569.

⁷⁵Dialog, Trialog., de ecclesia, de eucharistia, de apostasia, de blasphemia, de simonia, de civili dominio atd.

⁷⁶Addit. Trial. 443: „...cuncti conventus privati... inutiles sunt et vani.“

⁷⁷Ibid. 429: „Non trepidant legem novam sibi adicere, que non est fundabilis ex scriptura“; de ord. fratrum, Buddensieg str. 89; de triplici vinculo caritatis, ibid. str. 175, 180.

⁷⁸Addit. Trial. 435; de fund. sectarum, Buddensieg str. 26-28.

⁷⁹De fund. sect., Buddensieg 23-24.

⁸⁰Ibid. 59, 64: „Obviant caritati“; Addit. Trial. 410 n.; de Chr. et suo adv. Antichr., Buddensieg str. 656: „Talis divisio instinctu dyaboli indubitanter in militantem ecclesiam subintravit et sicut confundit unitatem secte domini Jesu Christi, sic confundit religiositatem ordinis christiani.“

zdraví⁸¹ a opouštějí zákon Kristův.⁸² Proto je nutno vrátit se k zákonu Kristovu, jenž je nejsvobodnější.⁸³

Také myšlenka, že úpadek církevní nastává r. 1000, kdy rozpoután byl satan, je Viklefova.⁸⁴

To tedy z rozhovoru Jakubova je viděti, že již roku 1408 Viklefovy zásady, jejich důvody a leckdy i forma jejich jsou majetkem mladé opravné strany v Čechách.⁸⁵ Spisy Viklefovy byly horlivě studovány a myšlenky jeho přecházely mladým nadšencům v tělo a krev tak, že mluvící mluví zrovna slovy Viklefovými. Některé články z těch, jež r. 1403 již byly zavrženy, ozývají se v rozepři skoro doslovně, tak článek X, XXII, XXIII, XXXI, XXXII, XXXV, XXXVII, XLII, XLIII. Je tedy patrné, že r. 1408 nebyly články Viklefovy zavrženy podruhé bezdůvodně, nýbrž že je tím zavržením české hnutí správně charakterisováno jako viklefské. Arcibiskup Zbyněk arci dává prohlášení, že bludů v Čechách nenašel, ale teprve až také český národ u Černé růže články Viklefovy - ovšem ne dost upřímně - zamítl. Ostatně ohledy na dobré jméno Čech a na krále Václava mu zavíraly ústa. Roku 1411 již se k takovému prohlášení nedal pohnouti⁸⁶ a odešel raději z Čech.

Pokud tato charakteristika českého hnutí roku 1408 se týká Husa, z referátu Jakubova nelze uzavíratí. Disputujících je víc, jeden namítá to, druhý ono. Proto mluvím obecně o „protivnících Jakubových“ ač v kodexu pražském Truhl. 766 v nadpisu je Hus výslovně jmenován. Že však již roku 1408 Hus stojí v čele celého hnutí, pro to mám důkaz jiný, ježž podám později - zatím budiž název Husité omluven.

Z rozmluvy pražské lze spolu souditi, že k poznání vnitřního vývoje českého hnutí opravného nestačí všimati si jen úředních žalob proti Husovi. Že se v prvé žalobě

⁸¹Add. Trial. str. 430.

⁸²De ord. fratrum, Buddensieg 96: „Novitas istorum ordinum impedit plenitudinem observancie legis Christi“; de fund. sectarum ibid. 49: Kristus by jim řekl, „Vos dereliquistis legem meam propter traditiones vestras.“

⁸³Add. Trial. „...statum ecclesie ad ordinacionem Christi pure secundum legem suam reducere“; podobně ibid. 429; de 4 sectis novellis, Buddensieg st. 270: „in liberrima secta Christi“; Opus Evang. II. str. 410: „Ut convertamur ad sinceram fidem ecclesie et sectam liberam Jesu Christi“; tamže 418, 453, 456, 470.

⁸⁴Trial. 2540: „Doctorum novorum sentencie, que sunt post solutionem sathane promulgate“; ibid. 249“ „A tempore autem solutionis sathane dimissa fide sacre scripture...“; de fund. sectarum, Buddensieg str. 68: (řehole) post mille annos ab ascensione domini, quando solutus est sathanas, sunt suborte; cf. traktát Viklefov „De solutione sathane“, Buddensieg str. 385–400.

⁸⁵V některých polemických spisech jedná Viklef o týchž otázkách, jež se probírají v disputaci, např. de daemonio meridiano, Buddensieg 411–425, de religione privata, ibid. 491–518. Také ve větších spisech vracejí se stereotypně, ale ovšem později je s nimi spojena a převládá nauka o svátosti oltářní.

⁸⁶Palacký, Dějiny. kn. XI. čl. 3. Sv. Docum. M. J. Hus, str. 441–445.

roku 1408 mluví jen o útocích na majetek (snad spolu následkem této rozepře?) a čest duchovenstva, není rozhodujícím.⁸⁷

Pařížský mistr Jakub z Nouviona je prvním apologetou katolického stanoviska proti viklefským směrům u nás, vyjímaje ovšem nauku o svátosti oltářní. Co o něco později r. 1408 napsal Štěpán z Dolan v Medulla tritici útočněji a r. 1413 Stanislav ze Znojma obšírněji, podává tu Jakub z Nouviona klidně a stručně, s theologickou vyškoleností a jazykovou dokonalostí, hodnou uznání.

⁸⁷Jest podobno pravdě, že již před rokem 1408 se ozvalo v Čechách heslo „chudoby církve“. Dokladem pro to byl by traktát Jakoubka ze Stříbra „Magne sanctitatis ille vir“, jenž jest v pražských kodexech Truhl. 931, 5–13 (zde připsána od Truhláře Viklefovi, jehož jistě není) 1157, 107–116, 1295, 6–11, 1556, 106–112. V tomto posledním kodexu jest na konci traktátu poznámka, že jej kázal Jakoubek obecnému lidu roku 1407. Dle toho uvádí jej také Tomek v Dějinách university pražské, str. 141 a podává krátce jeho obsah. Chtěje nabýti jistoty excerpoval jsem traktát jen, přirovnal jej k Jakoubkovu kázání „Beati pauperes“ a k jeho apologii Viklefova článku 32: Ditare clerum... a – rok ten nezdá se mi spolehlivým. Spis má ráz školského traktátu, ne kázání, a obsah jeho – vyzývá přímo k odnětí majetku kleru – předpokládá ji pokročilejší stadium otázky. Je třeba důkladněji je prostudovati.